

Iz tužnih dana crkvene povjesti.

(Nastavak.)

Piše: O. Ambroz Bačić O. P.

VI.

Pizanski sabor.

1. Sabor, koji bijaše protupapa Benedikt XIII. sazvaio u Perpignan, pod njegovi mpredsjedanjem bi otvoren na 15. novembra 1408. godine. Sabor potraja nekoliko mjeseci; došlo je na njemu do oštarih prepiraka. Jedni zahtijevahu naprosto, da se Benedikt odrekne papinstva; dočim se drugi tomu opirahu. Napokon bi zaključeno, da se imaju kardinalima u Pizu poslati poslanici, koji će s njima poraditi oko ujedinjenja.¹

Medutim i Grgur XII. bijaše ostavio Luku, a jer se nije mogao povratiti u Rim radi nemira, otiđe u Rimini i stavi se pod zaštitu plemenitog i viteškog gospodara onoga grada, Karla Malateste. Ondje kad uvidi, da uzaludna bijahu sva njegova nastojanja, da k sebi pritegne zalutale kardinale, na 14. januara 1409. godine proglasi ih izopćenima i liši ih svake kardinalske časti, a vjernicima zabrani, da s njima opće.²

2. Sve Grgurove mjere ne smetahu ni najmanje odmetničke kardinale jednog i drugog zbora u njihovim pripravama za pizanski sabor. — Iz Pize, kamo se bijahu preselili iz Livorna, nanovo pozvahtu na sabor jednog i drugog papu; onda odaslaše razna poslanstva, upraviše razna pisma, zapitaše za savjet razne učenjake i univere; u jednu riječ upotrebiše sva sredstva, da na svoju stranu pritegnu što više pristaša i da dokažu, da je zakonito bilo njihovo postupanje. U istinu sa mnogih strana podigoše se poteškoće, izraziše se zabrinuća proti zakonitosti budućeg sabora,³ ali ipak ogromna većina pristade uz odmetničke kardinale. Mnogi učenjaci i univere odgovoriše odobravajući njihov postupak i dokazujući, da je zakonit; razni vladari, crkvojni dostojanstvenici, pokrajine, gradovi otkazaše

¹ Mansi, XXVI. 1099—1104. — Hefele, VI, 988 sq.

² Raynald, ad a. 1409, n. 1—4. — Hefele, VI. 934.

³ Hefele, VI. 920.

svoj posluh jednom i drugom papi i izjaviše se neutralnima; a cijelom ovom pokretu na čelu stajala je Francuska. »Sve to veća čežnja za jedinstvom, dapače neka vrst zdvojnosti tjerala je knezove i narode u naručaj kardinala i francuske politike; na razloge malo se je pazilo; branitelji Grgurovi bijahu prisiljeni na muk; svaki je napokon cijenio, da će se na koncu raskol odstraniti samim izvanjskim pristajanjem pojedinih zemalja uz sjedinjene talijanske i avignonske kardinale.«⁴ Tako kardinali obodreni i poduprti sa raznih strana jedne i druge obedijencije, već u određeno vrijeme mogli su otvoriti i započeti toliko žudeni i očekivani pizanski sabor.

3. Grad Pizu rese razne i znamenite zgrade, između kojih ističe se osobito katedrala sa svojih pet lada, sagrađena još u jedanaestome vijeku. U onoj divnoj i krasnoj crkvi, taman na 25. marta, godine 1409. uz veliko slavlje i uz mnogobrojne učesnike, koji bijahu došli sa raznih strana kršćanskog zapada, započne tako zvani pizanski sabor. — Učesnici, i ako na početku već mnogobrojni, ipak poslije otvorenja sabora još se više pomnožiše; do 1000 moglo ih se je nabrojiti.⁵ — Namah u prvim trim a sjednicama bijahu pozvani na odgovornost »Petar de Luna« i »Anđelo Corrarino«, (dakle već ni jednoga ni drugoga ne smatrahu papom); i naravno pošto se ne odazvaše, osudiše ih iz ogluhe.⁶

Za vrijeme četvrte sjednice prispješe poslanici njemačkog kralja Ruprechta, revnog pristaše zakonitog pape Grgura XII. Oni jasno i otvoreno iznesoše svoje poteškoće i prigovore proti pizanskomu saboru. Između ostaloga naglasiše njegovu nezakonitost pitajući: je li, nije li Grgur XII. još zakoniti papa? Ako je još papa, onda ga se mora slušati; ako se pak tvrdi, da više nije papa, onda se mora dokazati, kada je prestao biti papom, jer se on još nije odrekao; a s druge opet strane nije bio ni svrgnut. Nije stalno, — govorahu dalje poslanici, — može li se posluh odkazati papi, prije nego li je osuda izrečena, ili prije nego li je još istraga započela. Saziv općeg sabora pripada samo papi, a Grgur XII. već je uistinu jedan takav sazvaio. Ako pak kardinali dvoje, da li je Grgur XII. pravi papa, tad moraju sumnjati, da li je i njihova kardinalska čast prava; dapače tad moraju sumnjati, da li su Inocent VII. Bonifacij IX. Urban VI. bili zakoniti pape; ali tada ovom sumnjom

⁴ Hergenröther, 650.

⁵ Hefele, VI. 993—94.

⁶ Mansi, XXVI. 1136—38.

stavljahu se sasma na stanovište svojih vlastitih protivnika. Ove i druge još poteškoće naglasiše Ruprechtovi poslanici; a onda ne čekajući na njih odgovora ostaviše sabor i odalečiše se iz Pize.⁷

Kroz ono isto vrijeme dode u Pizu i gospodar grada Rimini, Karlo Malatesta, prijatelj i zaštitnik Grgura XII. Svrha njegova poslanstva bila je, da posreduje između Grgura XII. i pizanskih kardinala, te tako mirnim načinom odstrani poteškoće i utare put k žude-
nom jedinstvu. Ali i ovo njegovo poslanstvo ostade bez uspjeha; pa zato sabor i dalje prosljedi svoje djelovanje.⁸

U jednoj od susljednih sjednica, Petar Ancorano, profesor u Bologni, dugim govorom nastojaše da odgovori i obori prigovore, što ih poslanici njemačkoga kralja Ruprechta bijahu iznijeli u četvrtoj sjednici proti zakonitosti sabora. Naravno cijela njegova obrana temeljila se je na onom načelu, što već gore istaknusmo, naime, da je sveopći sabor nad papom.⁹

U petnaestoj sjednici, koja bi održavana na 5. junija, konačno bi izrečena osuda proti jednom i drugom papi. Onom osudom Petar de Luna i Anđelo Corrarlo bijahu proglašeni raskolnicima i krivovjernicima, lišeni svake časti i napokon iz crkve izopćeni; vjernici pak jedne i druge obediencije bijahu riješeni poslušna prama njima, dapače bi im strogo zabranjeno, ma bilo u čemu, u buduće im iskazivati posluš.¹⁰

Poslije svrgnuća jednog i drugog pape dodoše u Pizu poslanici protupape Benedikta XIII., koji bijaše poslao sabor iz Perpignana; no na njihove prigovore i predloge niko se ne obaziraše, dapače u osamnaestoj sjednici dode do takove prijetnje i grožnje proti njima, da na brzu ruku moradoše ostaviti Pizu.¹¹

4. Napokon iza devetnaeste sjednice, koja bi držana na 15. junija, svi pizanski kardinali jednog i drugog zbora, već od nazad nekoliko vremena udruženi, stupiše u konklave i na 28. istog mjeseca za novog papu izabraše nadbiskupa od Milana, kardinala Petra Philargi, franjevca, rodom iz otoka Kandije, koji se nazva Aleksandrom V. — Aleksandar V. bijaše zaista dobrohotan,

⁷ Raynald, ad a. 1409, n. 13—18. — Mansi, XXVI. 1188—95. — Hefele, VI. 997 sqq.

⁸ Raynald, ad a. 1409, n. 34 sqq. — Mansi, XXVII. 245 sqq. — Hefele, VI. 1002 sqq.

⁹ Mansi, XXVII. 367—394. — Hefele, VI. 1013—1017.

¹⁰ Mansi, XXVI. 1146—1148. — Hefele, VI. 1024—1025.

¹¹ Hefele, VI. 1029 sqq.

ali bijaše i častohlepan, a što je još gore, bio je pod uplivom moćnog i lukavog kardinala Baldasara Cosse, upravitelja grada Bologne.¹² — Iza izbora novog pape sabor odašalje pisma i poslanike na razne strane, da navijeste kršćanstvu ukinuće raskola i izbor novog pape; međutim od sada pod Aleksandrovim predsjedanjem sabor prosljedi i dalje, da drži svoje sjednice.

Nego osim ukinuća raskola pizanski sabor hotio je također i provesti reformaciju crkve u svim njezinim udovima, ili kako se onda izrazivahu: *in capite et in membris*. Zato Aleksandar V. namah iza svoga izbora izjavi, da je voljan provesti reformu u crkvi u svim njezinim udovima. Ali iza njegova izbora mnogi članovi sabora bijahu već otputovali, drugi pak, koji bijahu još u Pizi, nastojahu se čim prije povratiti svojim kućama, pak zato u dvadeset drugoj sjednici bi zaključeno, da se do tri godine (u aprilu 1412.) opet mora sabor sastati i to kao nastavak sadašnjega i na njemu da se mora provesti željena reforma. — Na 7. augusta obdržaše zadnju sjednicu, na kojoj papa proglasi sabor zaključenim i podijeli svima dopust, da mogu slobodno otići svojim kućama.¹³

5. I tako pizanski sabor zaključi svoje djelovanje, a da i on ne donese žudenog jedinstva, dapače on još više poveća raskol, jer sad mjesto dva, bili su tri pape u crkvi. Kako se je moglo predviđati, i kako su to zaista neki već unaprijed bili kazali, put, kojim se bijahu pizanski kardinali zaputili, nije mogao a da ne poveća metež i smutnju; njihovo postupanje nije bilo nego revolucija u revoluciji, raskol u raskolu. Zato sad poslije sabora crkva se vidi podijeljena na tri tabora. U jednom taboru nalazaše se pizanski papa Aleksandar V. i uz njega pristajahu: Francuska, Engleska i veći dio Italije u drugom je taboru bio Benedikt XIII., i uza se je imao Španjolsku, Škotsku, Sardiniju, Korsiku; u trećem napokon taboru bio je zakoniti papa Grgur XII. i uz njega bijahu: napuljsko kraljevstvo, nekoje strane Toskane, Lombardije i Ligurije, Ugarska s Hrvatskom, sjeverna kraljevstva; naprotiv njemačko carstvo bilo je podijeljeno: jedni pristajahu uz pizanskog papu a drugi i dalje ostadoše vjerni Grguru XII.

6. Prije nego prosljedimo dalje, red nam se je ovdje dotaknuti pitanja glede zakonitosti i vrijednosti pizanskog sabora. — Od-

¹² Heiele, VI. 1031—1033. — Hergenröther 664.

¹³ Mansi, XXVI. 1154—1157. — Hergenröther, 664.

govor na ovo pitanje već iz početka glasio je razno. prema tomu kako je tko koje stanovište zauzimao. Pristaše koncilijarnih teorija onog doba, a dosljedno poslije i pristaše galikanizma, tvrdili su, da je pizanski sabor bio zakonit, a tako i papa, koji je bio na njemu izabran. Nego već na početku između pristaša koncilijarnih teorija bilo je i takovih, koji su sumnjali o zakonitosti istog sabora; ali osobito jakih protivnika u svako vrijeme nade pizanski sabor kod mnogih katoličkih učenjaka prvoga reda. Tako već sv. Antonin,¹⁴ dominikanac, nakon malo godina nazivlje ga *conciliabulum*; poslije isto tako i drugi ga osuđuju i nijeću mu svaku vrijednost i zakonitost.¹⁵ U naše doba Bauer,¹⁷ Hergenröther,¹⁸ Pastor.¹⁹ Svi ovi i mnogi drugi tvrdili su, da ne samo pizanski sabor ne posjeduje ni zakonitost, ni ugleda, nego dosljedno da ni Aleksandar V. ni Ivan XXIII., njegov nasljednik, ne mogu se smatrati zakonitim papama. — I zbilja ovo zadje mnijenje nama se čini najispravnije, jer kako kardinal Hergenröther razlaže,²⁰ pizanski sabor niti je sazvaio papa, niti je uživao općeg priznanja; s druge pak strane kardinali nijesu bili ni najmanje ovlašteni, da ga oni sazovu, osobito dok je još bio živ zakoniti papa, kako što je to bio Grgur XII. Onda Grgur XII. ili je bio, ili nije bio zakoniti papa prije pizanskog sabora; ako je bio zakonit prije sabora, tad ga pizanski sabor, koji je bio bez glave, nije mogao jednim svojim zaključkom skinuti; ako pak nije bio zakonit, tad nijesu bili zakoniti ni kardinali, koji izabraše Aleksandra V., pak tako ni njihov izbor nije vrijedio, nit je bio zakonit. Suvviše, pizanski sabor za prvih 19 sjednica nije imao nijednog pape, a bez pape ne da se ni pomisliti ekumenski sabor; i prama tomu ni na koji način ne može se ubrajati među ekumenske sabore. Napokon da se Grgur svrgne, morao je opstojati nekakav razlog, ali toga razloga nije bilo; jer ako je Grgur XII. bio vjeroloman, kako su

¹⁴ »Per Pisanum concilium, vel conciliabulum, cum non esset alicujus eorum, qui se gerebant pro Pontifice, auctoritate congregatum, non erat ablatum ipsum schisma, sed augmentatum, ex duobus tribusve se pro Papa gerentibus«; — u *Summa historialis*, P. III. tit. XXII. c. 5. § 2.; kod Raynald, ad a. 1409, n. 79.

¹⁵ Sr. Salembier, 272, koji osim sv. Antonina imenuje još i J. Turrecrematu i Cajetana.

¹⁷ Bauer, I. c. 498.

¹⁸ Hergenröther, I. c. 664—65.

¹⁹ Pastor, *Geschichte der Päpste* str. 147.

²⁰ Hergenröther, 665.

kardinali tvrdili, tad je on bio pred Bogom grješan, ali tim on nije izgubio papinsko dostojanstvo ni vlast. Ako dakle nije bilo nijednog razloga, da se papa zbaci, dosljedno je, da nije bilo ni razloga, da se postavi novi papa.

7. Međutim dok još na okupu bijaše pizanski sabor, Grgur XII. na 26. junija 1409. godine u gradu Čedadu (Cividale) blizu Vidina (Udine) otvori sabor, što bijaše sazvaio još prošle godine. Učesnika na saboru bijaše uistinu malo, no na njemu bi ipak proglašeno, da su pape Urban VI. Bonifacij IX. Inocent VII. i Grgur XII. zakoniti pape; dočim protivnici Robert Ženevski, Petar de Luna i Petar iz Kandije (sada Aleksandar) bijahu označeni kao svetogrdnici, kojima se ima zaniijekati svaki posluh. Na onom istom saboru Grgur XII. označi i uvjete, na temelju kojih je bio spreman stupiti u dogovore sa protivnicima i odreći se papinstva. Oni uvjeti nisu doista bili primljeni onda, ali ipak postadoše temeljem, na kojemu su se poslije vodili daljni pregovori, koji napokon urodiše žudeim plodom.²¹

Dok je Grgur XII. još boravio u gradu Čedadu, iznenada zaprijeti mu pogibelj sa strane pristaša Aleksandra V., koji ga htjedoše uhititi; no pomoću napuljskoga kralja Ladislava izbjegne onoj pogibelji i dode u Gajetu. Usto i Aleksandar V. bijaše ostavio Pizu i po nagovoru kardinala Cosse nastanio se u Bologni, gdje već buduće godine na 3. maja rastavi se s ovim svijetom.

8. Poslije smrti Aleksandra V. njegovi kardinali skupiše se u konklave i za njegova nasljednika, na 17. maja, izabraše kardinala Baldasara Cossu, koji si nadjenu ime Ivana XXIII. — Sud o Ivanu XXIII. glasi posve razno. Nekoji njegovi savremenici opisuju nam ga kao moralnog propalicu; ali pošto ovaj sud polazi od njegovih kivnih neprijatelja, ne možemo ga naprosto prihvatiti; no ipak kao stalno se može kazati, da je Baldasar Cossa bio sasina opojen svjetskim duhom, da su mu na srcu stale više svjetske nego duhovne stvari, više je napokon bio vojnik, nego crkovenjak, pak zato i sv. Antonin izreče o njemu ovaj sud: »Bio je velik u svjetskim stvarima, ali u duhovnim nije vrijedio ništa.«²²

²¹ Mansi, XXVI. 1085—1091. — Hefele, VI. 1036 sq. — Meister, Das Concil zu Cividale. — u »Historisches Jahrbuch« XIV. (1893.) 320—30.

²² »Vir in temporalibus magnus, in spiritualibus nullus« — u Summa historialis, P. III. tit. XXII. c. 6. Ovo je sud o Ivanu XXIII. Leonarda iz Arezza, koji sv. Antonin čini svojim; sr. Hefele, VII. II. — Hergenröther, 667. Anmerk. 3.

Ivan XXIII. nakon godinu dana ostavi Bolognu i pomoću Ljudevita II. Anžuvinca, preseli se u Rim, gdje nakon malo pozove sabor, kako u Pizi bijaše odlučeno. Ali rimski sabor, uručen na 1. aprila 1412. godine, zbog nestašice učesnika bi ponovno odgođen, napokon i zaključen s malim ili bolje s nikakvim uspjehom.²³ — Usto se Ladislav napuljski pomiri sa Ivanom XXIII., pak zato je Grgur XII. morao čim prije bježati iz napuljskog kraljevstva, da ne upadne u ruke svojih dušmana. Na mletačkim galijama Grgur XII. ostavi Gajetu i uz tolike pogibelji doplovi na dalmatinsku obalu, a odanle preplovi u Rimini, gdje opet nade stalno zaklonište kod svoga prijatelja, Karla Malateste.²⁴

9. Dok se ove stvari zbivahu u Italiji, i u Njemačkoj dogodiše se također zgrade, koje su poslije imale velikog upliva na odstranjenje raskola. Ondje iza smrti Ruprechta Pfalačkoga izabraše za kralja Sigismunda, kralja ugarskoga. Sigismund u istinu uvijek je pristajao uz Grgura XII., ali sada više je naginjao pizanskom papi, Ivanu XXIII. Postavši Sigismund njemačkim kraljem, počne se svojski zauzimati, da se raskol ukine i da se dode do crkvnog jedinstva. Dakako da su ga u ovom zauzimanju vodili i politički interesi, jer bez jedinstva crkvnoga nije mu bilo tako lako doći do rimske carske krune, koja mu je ipak toliko bila na srcu.

Međutim i ako pizanski sabor ne bijaše donio crkvi ni žudenog jedinstva, ni potrebite reforme, ipak unatoč svemu tomu i sad je bio svaki uvjeren, da samo po putu ekumenskog sabora može se postignuti i jedno i drugo; pak zato je svatko opet želio i čeznuo za sveopćim crkovnim saborom. I kralj Sigismund bijaše prigrlio ideju ekumenskog sabora, pak u tom smislu bijaše započeo i djelovati, da se dode do novog sveopćeg sabora. Ove Sigismundove korake nerado je gledala Francuska, jer je Sigismundovim zauzimanjem njezino prvenstvo na političko-crkvnom polju stupilo u pozadinu. Naprotiv s druge strane mnogi i innogi očekivahu jedino od Sigis-

²³ Mansi, XXVII. 505—508. — Hebele, VII. 17 sq.

²⁴ Raynald, ad a. 1412, n. 4. Na koju stranu Dalmacije doplovi Grgur XII., iz njegova pisma, koje ovdje Raynald navodi, ne može se razabrati. Evo Grgurovih riječi: »... ascendimus (naves mercatorum Venetorum) et sicut ille voluit, qui nos creavit, inter piratos et perfidos quaerentes animam nostram, maria ambo incolumes transivimus et ad partes devenimus Sclavoniae, mutatis tamen fustis cum altera navium praedictarum, quae illuc nos conducere non valerēt...«

munda spas. On, budući rimski car, bio je prirodni branitelj crkve, i zato je njegova dužnost bila, da joj sada priteče u pomoć. I Karlo Malatesta, vjerni prijatelj i pristaša Grgura XII., pomagao Sigismunda u njegovu nastojanju, pak zato i predloži, koje Grgur XII. bijaše predložio za ukinuće raskola na saboru u Čedadu, bijahu mnogo uzeti u obzir u ovom novom Sigismundovu nastojanju. Usto i zgoda, koja zadesi Ivana XXIII., učini, da se ideja novog sveopćeg sabora čim prije oživotvori.

Ladislav napuljski, koji izdade Grgura XII., domalo doba iznevjeri se i Ivanu XXIII. U maju 1413. godine provali u papinsku državu, zauzme Rim i nemilo ga opustoši i tako Ivana XXIII. prisili na bijeg. Ivan XXIII. sa svojim kardinalima pobjegne u Firencu, i odanle preko svojih poslanika zatraži pomoć od Sigismunda, koji se je nalazio kroz ono vrijeme uprav u gornjoj Italiji. Sigismund prihvati ovu prigodu i započne s Ivanom XXIII. ugovarati glede saziva novog sveopćeg sabora. Ivan XXIII. ugibaše se sazivu, jer novim sveopćim saborom zakonitost pizanskoga sabora postajala je dvojbenom, a prama tomu i njegovo pravo na papinstvo. Sigismund ne htjede odustati od svoje namjere, zato Ivan, ako i nerado, morade popustiti. Ivan XXIII. opirao se je osobito tomu, da se sabor pozove izvan Italije, napokon ipak pristade na to, da se sazove u Konstancu. Sigismund se požuri, da pismom od 30. oktobra 1413. pozove cijelo kršćanstvo u Konstancu, tako isto upravi pismo na Grgura XII. i Benedikta XIII. te ih pozove onamo. Da ipak Ivan XXIII. ne bi odustao od svoje namjere, pošto se s njime bijaše lično sastao u Piačenci i Lodi, poradi, da i on izdade bulu na 9. decembra 1413., kojom sazivaše sveopći sabor u Konstancu za 1. novembra 1414.²⁵ — Novom sveopćem saboru u Konstanci sad je bila postavljena trostruka svrha: imao je ukinuti raskol, iskorjeniti krivovjerstvo, reformirati crkvu u glavi i u udovima.

²⁵ Raynald, ad a. 1413, n. 22. — Mansi, XXVIII. 1—3. XXVII. 537—38. — Hefele, VII. 19—21. — Hergenröther, 669 sq. — Opće je mnijenje, da je saziv konstacijskog sabora plod dogovora između Sigismunda i Ivana XXIII. Ovo mnijenje zastupa i Finke H., Acta Concilii Constantiensis. Bd. I, Akten zur Vorgeschichte des Konstanzer Konzils (1410—1414). Münster in W. 1896. Naprotiv O. Mandonet, O. P. hoće da dokaže, da je saziv konstacijskog sabora plod dogovora između Sigismunda i Grgura XII., kod kojih ugovora glavnu je ulogu imao Ivan Dominici, O. P., kardinal dubrovački. Sr. Beiträge zur Geschichte des Kardinals Giovanni Dominici — u »Historisches Jahrbuch« XXI. (1900.) 388—95.